KONKURRENCE- OG FORBRUGERSTYRELSEN

NOTAT

Dato: 27. januar 2023

Status for prisovervågning

KONKURRENCE- OG FORBRUGERSTYRELSEN

ERHVERVSMINISTERIET

Den tidligere erhvervsminister igangsatte i august 2022 en skærpet prisovervågning og nedsatte et forum for forbrugerpriser med henblik på at overvåge prisudviklingen[1].

Forummet mødtes to gange og blev blandt andet præsenteret for prisudviklingen på en række forskellige produkter i Danmark i forhold til sammenlignelige lande. Derudover blev udviklingen i danske virksomheders bruttoavancer også præsenteret.

Den 2. oktober blev det meldt ud, at Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen på baggrund af den skærpede prisovervågning ville påbegynde en nærmere undersøgelse "*inden for visse produktgrupper, hvor prisstigningerne ser ud til at være større end i sammenlignelige lande*"[2]. Blandt disse produktgrupper var blandt andet smør og gas.

Den 5. oktober blev der udskrevet valg, og alle udadrettede aktiviteter blev sat på hold. KFST har dog fulgt prisudviklingen samt udviklingen i bruttoavancer. Derudover har styrelsen også set på, i hvilket omfang den høje inflation har påvirket forbrugernes adfærd, *prisniveauet* i Danmark i forhold til sammenlignelige lande, samt om der historisk har været en tendens til, at stigende fødevarepriser har givet anledning til faldende eller stigende overskud i supermarkeder og de fødevareproducerende erhverv.

I dette notat samles kort op på de præsenterede analyser med afsæt i opdaterede data. Status er overordnet følgende:

- De *generelle prisstigninger* i Danmark er på niveau med sammenlignelige lande. Ud over for søtransport og dele af forsyningssektoren er der ikke tegn på generelt stigende avancer igennem 2022,

[1] "Regeringen aktiverer omfattende pristjek på energi- og dagligvarer", pressemeddelelse fra Erhvervsministeriet 25. august 2022.
[2] "Pristjek udløser undersøgelse af prisen på bl.a. smør og gas", pressemeddelelse fra Erhvervsministeriet 2. oktober 2022.

snarere tværtimod. Inflationen ventes at falde gennem 2023, men det nærmere forløb afhænger bl.a. af udviklingen i Ukraine, lønudviklingen i EU og herhjemme, herunder udfaldet af overenskomstforhandlingerne i foråret (og på det offentlige område i 2024), samt ECBs pengepolitik[3].

- Samlet set er *fødevarepriserne* steget mindre i 2022 i Danmark end i de valgte sammenligningslande.

- For *smør og naturgas* er de gennemsnitlige prisstigninger på årsbasis på niveau med sammenligningslandene. Priserne på smør og gas er faldet sidst i 2022, efter at arbejdet i prisforummet blev igangsat.
    - For naturgas har analyserne vist, at de relativt høje danske prisstigninger, der er observeret til og med oktober 2022, kan henføres til metodemæssige forskelle i den måde, naturgaspriserne opgøres på i Danmark og sammenligningslandene.

- Det generelle *prisniveau* i Danmark ligger højere end prisniveauet i sammenlignelige lande, også efter at der er korrigeret for forskelle i moms og afgifter samt forskelle i velstand. Prisforskellen er drevet af, at priserne på tjenesteydelser i Danmark er relativt høje. Fra 2016 til 2020 er prisniveauet i Danmark dog faldet i forhold til sammenligningslandene. Dette kan i et vist omfang henføres til en ændring i den metode, der anvendes til at opgøre prisniveauet for Danmark.

- Der er ikke nogen systematisk tendens til, at *supermarkeder* mv. får højere overskud i de år, hvor fødevarepriserne stiger relativt meget ift. prisen på andre produkter. For de *fødevareproducerende* erhverv under ét er der heller ikke fundet en systematisk tendens til, at overskuddet har været højere i år, hvor fødevarepriserne er steget relativt meget.

I det følgende beskrives først prisudviklingen i Danmark i forhold til sammenligningslandene, og hvordan virksomhedernes bruttoavancer har udviklet sig i forbindelse med de stigende priser. Herefter rettes fokus mod fødevarer, særligt smør, og energi, særligt naturgas.

[3] Jf. Økonomisk Redegørelse, Finansministeriet, august 2022.

1. Den overordnede udvikling

Forbrugerpriserne har de senere år fulgt samme udvikling som i de sammenligningslande, der indgår i analysen, jf. figur 1. Holland, Sverige og Tyskland er valgt som sammenligningslande, da de ligger ret tæt på Danmark og i øvrigt er nogenlunde sammenlignelige fsva. fx velstand.

Figur 1. Udviklingen i de samlede forbrugerpriser

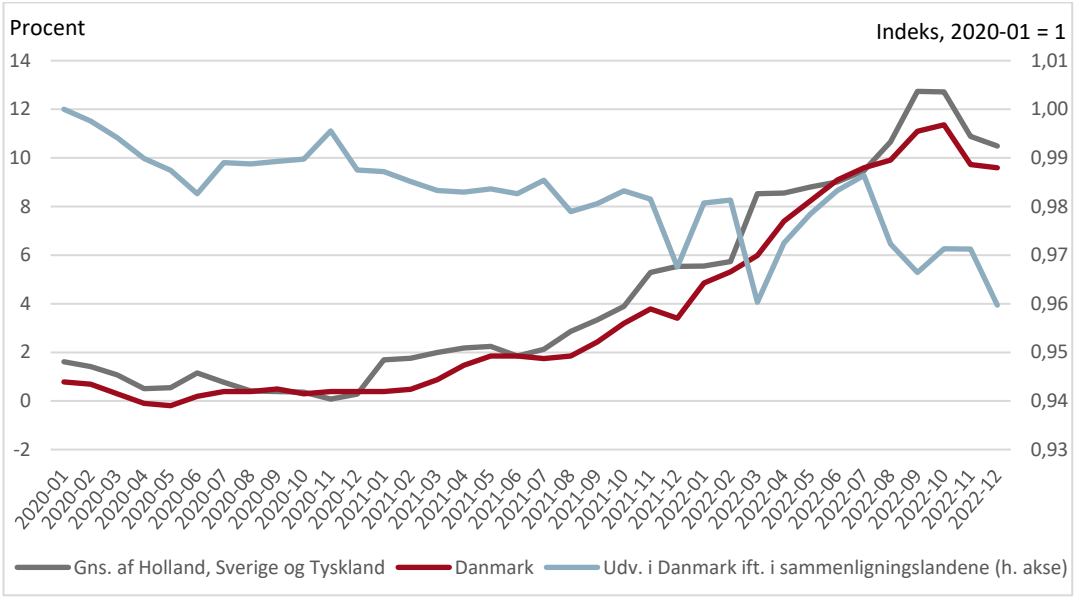

Kilde: Eurostat
Note: Den blå linje viser udviklingen i Danmark i forhold til den gennemsnitlige udvikling i sammenligningslandene. Det vil sige, at når kurven stiger, er udviklingen hurtigere i Danmark end i sammenligningslandene, mens den er langsommere, når kurven falder. Sammenligningslandene er valgt, da de ligger relativt tæt på Danmark og er nogenlunde sammenlignelige fsva. fx velstand.

Inflationen i Danmark har hidtil – dvs. frem til slutningen af 2022 – i høj grad været drevet af udefrakommende faktorer, som har ramt alle europæiske lande i større eller mindre grad. Det omfatter særligt stigende priser på en række råvarer og halvfabrikata, som har øget inflationen direkte og indirekte via højere produktionsomkostninger for virksomhederne. Derimod har lønudviklingen hidtil været forholdsvis normal givet konjunktursituationen.

Det bekræftes også i den seneste vismandsrapport, hvor det konkluderes: *"Samlet set peger dekomponeringen på, at prisstigningerne på energi, uforarbejdede fødevarer og andre importerede varer forklarer næsten hele inflationen de seneste måneder, mens vækstbidraget til inflationen*

fra de to poster i dekomponeringen, hvor prisdannelsen er rent dansk (regulerede priser henholdsvis indenlandsk markedsbestemt inflation), stort set går ud med hinanden"[4].

Når forbrugerpriserne i forskellige lande sammenlignes på et relativt detaljeret niveau, må man forvente, at nogle varegrupper i perioder stiger mere, mens andre stiger mindre. Det kan eksempelvis skyldes forskelle i kontraktlængder i forskellige led i værdikæden. Merprisstigninger i enkelte måneder for en forbrugsgruppe kan derfor ikke tages som udtryk for, at danske virksomheder mere systematisk skulle have sendt en større del af omkostningsstigningerne videre til forbrugerne end i sammenligningslandene.

Mange virksomheder har også været under pres som følge af prisstigningerne på deres indkøb af energi mv. Det skal ses i lyset af, at efterspørgslen efter deres varer typisk falder, når de overvælter de stigende omkostninger i priserne. Samtidig er der belæg for, at forbrugerne er blevet mere prisfølsomme som følge af de kraftige prisstigninger. Det kan bidrage til at begrænse nogle virksomheders muligheder for at få dækket deres omkostninger ved at sætte priserne op. Omvendt er der også et mindretal af virksomheder, som har opnået store gevinster som følge af stigende markedspriser, herunder inden for energiforsyning.

Der er foretaget forskellige analyser af, hvordan forbrugernes adfærd har ændret sig som følge af den stigende inflation. Generelt finder analyserne, at forbrugerne sænker deres forbrug og substituerer mod billigere produkter (fx fra brandede produkter til private label) og mod billigere butikker[5].

Sammenhængen mellem konkurrencesituationen på et marked og virksomhedernes mulighed for at sende omkostningsstigninger videre til forbrugerne er i øvrigt kompleks, jf. boks 1. Det er således svært at drage entydige konklusioner om konkurrenceforholdene alene ved at se på prisudviklingen i Danmark og sammenlignelige lande over kortere tidsforløb.

[4] "Dansk Økonomi, efterår 2022", De Økonomiske Råd.
[5] Se eksempelvis undersøgelse gennemført af YouGov for Pricerunner: "Inflation tvinger danskerne til drastisk ændrede købevaner", pressemeddelelse fra Pricerunner 13. juli 2022.

Boks 1. Pristransmission og konkurrenceforhold på et marked

Pristransmission er et udtryk for, hvor meget prisen stiger, når omkostningerne stiger. Man kan altså tænke det som, hvor meget prisen stiger i kroner, når omkostningerne stiger med 1 krone.[6] Konkurrenceforholdene på et marked har betydning for pristransmissionen.

Ved tæt ved perfekt konkurrence afspejler priserne marginalomkostningerne. Hvis der tages udgangspunkt i en omkostningsstigning, som rammer alle virksomhederne på markedet ens, vil der i sådan et marked være en pristransmission på eller omkring 1, hvilket betyder, at en omkostningsstigning slår igennem en-til-en i prisen[7]. Hvis omkostningsstigningen derimod ikke rammer virksomhederne på samme måde, kan gennemslaget være lavere end 1, evt. 0.

Hvis der derimod er ufuldstændig konkurrence vil *prisniveauet* være højere end under perfekt konkurrence, mens pristransmissionen vil være under 1 under mange typiske antagelser om efterspørgslens form. Ufuldstændig konkurrence kan dog i princippet også føre til en pristransmission over 1. Dette vil især afhænge af krumningen på efterspørgselskurven, dvs. hvor meget efterspørgslen ændres, når prisen ændres marginalt. Krumningen fortæller således noget om, hvordan prisfølsomheden ændrer sig, når prisen ændrer sig.

Hvis en prisstigning fører til, at de kunder, som forbliver på markedet efter prisen er sat op, er mindre prisfølsomme (altså en meget krum efterspørgselskurve), kan det medføre en pristransmission over 1. Det svarer til, at virksomhederne i princippet får større markedsstyrke som følge af omkostningsstigningen (fordi kundernes prisfølsomhed er faldet), og at virksomhederne derfor kan sætte en højere pris ud over det, der umiddelbart følger af høje omkostninger.

En pristransmission væsentligt over 1 kan således være en indikation på, at der ikke er effektiv konkurrence på markedet, men det samme gælder i princippet for en pristransmission væsentligt under 1, idet det bl.a. afhænger af de specifikke efterspørgselsforhold.

Det skal også bemærkes, at en pristransmission på mere end 1 ikke nødvendigvis betyder, at profitten for virksomheden eller markedet er steget (da den solgte mængde også vil falde).

Det kræver indsigt i de faktiske stigninger i omkostninger og priser på et rimeligt detaljeret produktniveau for at måle den præcise pristransmission, hvilket ikke har været tilgængeligt i denne analyse.

[6] Denne definition af pristransmissionen følger Weyl, E. Glen, and Michal Fabinger. "Pass-Through as an Economic Tool: Principles of Incidence under Imperfect Competition." Journal of Political Economy 2013.

[7] Hvis ikke med det samme, så i hvert fald på langt sigt. Det er matematisk muligt at have en pristransmission på over 1 under perfekt konkurrence, hvis der er faldende marginalomkostninger. Men teoretisk kan perfekt konkurrence ikke opstå med faldende marginalomkostninger, hvorfor dette vil være selvmodsigende.

For at afdække i hvilket omfang priserne i Danmark er steget mere end virksomhedernes omkostninger, blev forum for forbrugerpriser præsenteret for, hvordan virksomhedernes bruttoavancer har udviklet sig i andet kvartal 2022. Der er efterfølgende offentliggjort tal for tredje kvartal, som er medtaget i dette notat.

En bruttoavance giver et billede af, hvor stor en del af en virksomheds omsætning, der er tilbage, når virksomhedens omkostninger til vareforbrug er trukket fra. Herudover har virksomheder typisk udgifter til løn, husleje m.v., som skal dækkes af bruttoavancen. Bruttoavancen måler derfor ikke en virksomheds indtjening. Bruttoavancen kan opgøres i både procent og i kroner. En bruttoavanceprocent kan godt falde, selvom en bruttoavance i kroner er uændret, jf. boks 2.

Boks 2. Bruttoavancer

Som mål for bruttoavancer anvendes i denne analyse virksomhedernes køb og salg fra momsstatistikken. Data dækker både indenlandsk og udenlandsk køb og salg. En bruttoavance kan både opgøres i procent og i kroner.

I procent opgøres bruttoavancen som:

$$\frac{Momspligtigt\ salg\ i\ alt - Momspligtigt\ køb\ i\ alt}{Momspligtigt\ salg\ i\ alt}$$

I kroner opgøres bruttoavancen som:

$$Momspligtigt\ salg\ i\ alt - Momspligtigt\ køb\ i\ alt$$

Da bruttoavancen er baseret på det momspligtige køb og salg, tager den ikke hensyn til udviklingen i fx løn og finansieringsomkostninger.

Nedenfor er et eksempel på, hvordan en omkostningsstigning kan påvirke en virksomheds bruttoavance. I dette eksempel er der sket en omkostningsstigning på 100 kr. i det momspligtige køb, som overføres en-til-en. Dette medfører en uændret bruttoavance i kroner, men et fald i bruttoavanceprocenten.

Stiliseret eksempel	**Før krise**	**Efter omkostningsstigning**
Værdi af salg	200 kr.	300 kr.
Omkostninger til vareforbrug, el og andre poster, der er omfattet af momsstatistikken	100 kr.	200 kr.
Bruttoavance i kr.	100 kr.	100 kr.
Bruttoavance i pct. af salg	50 pct.	33,3 pct.

Sammenhængen mellem bruttoavance og pristransmission
Der er en sammenhæng mellem bruttoavanceprocenten og pristransmissionen i kroner, hvorfor det tilgængelige data kan give en indikation på pristransmission.

Det kan vises matematisk, at såfremt pristransmissionen er mindre end 1, vil bruttoavanceprocenten altid falde, så længe avancen ikke er negativ inden omkostningsstigningen. En pristransmission på 1 vil ligeledes føre til et fald i bruttoavanceprocenten, medmindre avancen er 0. Det medfører omvendt også, at hvis bruttoavanceprocenten er steget som følge af en omkostningsstigning, kan det entydigt udledes, at pristransmissionen må være over 1, dvs. at prisen er steget mere end omkostningerne.[8]

Der vil i denne analyse derfor hovedsageligt være fokus på bruttoavanceprocenten som mål frem for bruttoavancen i kroner.

For hele økonomien er den sæsonkorrigerede bruttoavanceprocent faldet i første halvdel af 2022, jf. figur 2. I tredje kvartal er bruttoavancen for hele økonomien steget. Dette er imidlertid helt overvejende drevet af en stigning i bruttoavancen for henholdsvis transportsektoren (søtransport) og forsyningssektoren, jf. figur 3 nedenfor.

Figur 2. Udviklingen i bruttoavancer for hele økonomien

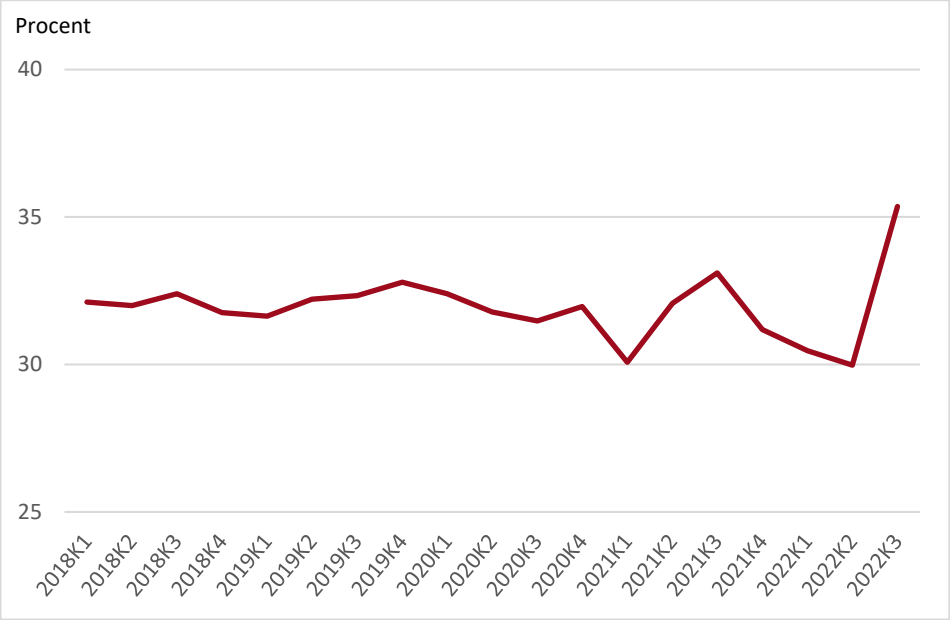

Kilde: Danmarks Statistik FIKS11 og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger

For hovedsektorerne landbrug mm., industri samt handel er bruttoavanceprocenten således enten stabil eller faldet i 2022, jf. figur 3.

[8] Det bemærkes, at disse resultater relaterer sig til en situation, hvor marginalomkostningerne er konstante.

For forsyningssektoren er stigningen i bruttoavancen primært drevet af, at prisen på el er steget betydeligt i tredje kvartal, mens de selskaber, der producerer el med vedvarende energikilder, ikke oplevede tilsvarende omkostningsstigninger. Stigningen i bruttoavancen for transportsektoren var alene drevet af søtransport, hvor stigende fragtrater har drevet indtjeningen op.

Figur 3. Udviklingen i bruttoavancer på hovedsektorniveau

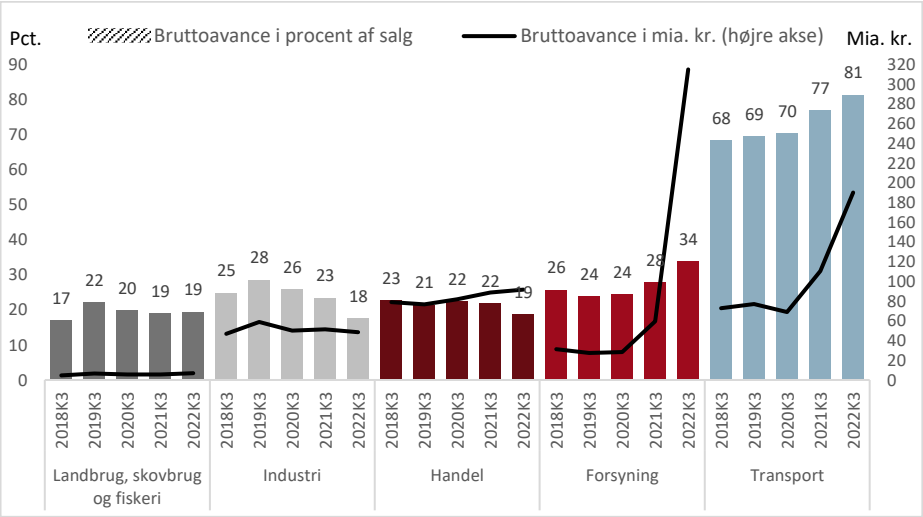

Kilde: Danmarks Statistik FIKS11 og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger

Antallet af brancher, som har oplevet at fald i bruttoavancerne, har været større i 2022 end i årene før, jf. figur 4. På det mest detaljerede branche-niveau er det således 64 procent af de 508 brancher, som har haft et fald i bruttoavanceprocenten fra 3. kvartal 2021 til 3. kvartal 2022. I årene 2017-2021 var denne andel på 49 pct. Der er omvendt også færre brancher, som i 2022 har haft en stigende bruttoavance end i årene før.

Figur 4. Udviklingen i bruttoavancer

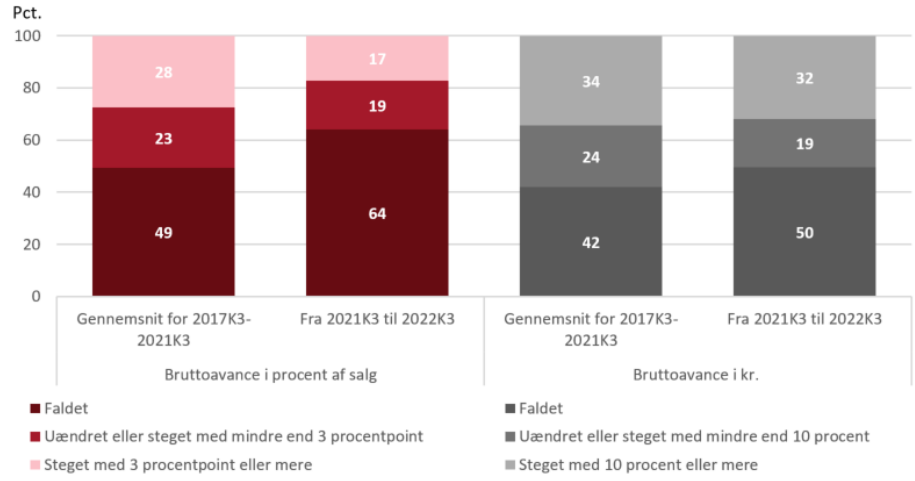

Kilde: Danmarks Statistik FIKS44 og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger

Dette billede understøttes af DØRS, som i sin seneste vismandsrapport skriver, at: *"beregninger tyder på, at markuppen var lavere i første halvår 2022 end i 2019, og at markuppen derfor er aftaget den seneste tid, hvor inflationen har været stigende. Det indikerer, at virksomhederne har øget priserne i mindre omfang, end stigningen i deres omkostninger ville tilsige, hvormed profitten pr. solgt enhed er reduceret"*[9].

Prisniveau i Danmark og sammenlignelige lande

Som en del af den skærpede prisovervågning har styrelsen også set på det samlede *prisniveau* i Danmark i forhold til en række sammenlignelige lande.[10] Analysen tager udgangspunkt i data fra Eurostat, som efterfølgende korrigeres for forskelle i moms og afgiftssatser ligesom der foretages en korrektion for forskelle i velstandsniveau.[11] Korrektionen for velstandsniveau fjerner den del af prisforskellene, som afspejler, at der empirisk er en tendens til, at priserne er højere i lande med høj velstand.

De danske forbrugerpriser var i 2020 samlet set højere end EU7-gennemsnittet, jf. figur 5. Forbrugerpriserne lå således omkring 24 pct. over EU7-gennemsnittet. Efter korrektion for afgifter og moms falder prisforskellen til omkring 18 pct.

Efter korrektion for et højere dansk velstandsniveau, er de velstandskorrigerede nettopriser i Danmark omkring 9 pct. over EU7-gennemsnittet. Det afspejler navnlig et relativt højt prisniveau for tjenesteydelser i Danmark, mens de velstandskorrigerede nettopriser på varer i henhold til

[9] "Dansk Økonomi, efterår 2022", De Økonomiske Råd.
[10] Danmark, Belgien, Finland, Frankrig, Italien, Holland og Tyskland.
[11] Metoden til beregningerne er nærmere beskrevet i bilag 1.

denne opgørelse samlet set ligger lidt under EU7-gennemsnittet. Det skal her noteres, at der er en metodemæssig udfordring i opgørelsen af prisen på varer, som potentielt kan føre til, at de danske varepriser relativt til sammenligningslandene undervurderes, jf. boks 3.

Figur 5. Prisniveau i Danmark i forhold til sammenlignelige lande (2020)

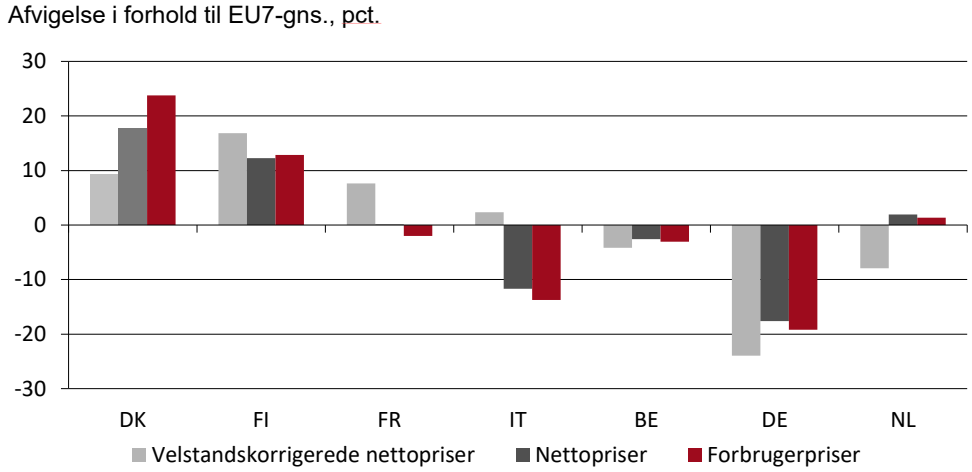

Kilde: Eurostat og OECD

Boks 3. Metodeændring i opgørelsen af varepriser

I 2018 overgik Danmark til at måle priser på fødevarer ved hjælp af stregkodedata. Skiftet til stregkodedata blev foretaget for indsamling af priser på fødevarer, drikkevarer, tobak og artikler til personlig pleje. Stregkodedata har den fordel, at de inkluderer information om alle solgte produkter, deres omsætning samt i langt højere grad end tidligere tager højde for tilbuds- og kampagnepriser.

Det er ikke muligt at få præcis information om i hvilket omfang sammenligningslandene benytter stregkodedata. Indtrykket er dog, at Danmark er et af de lande, som er langt fremme i forhold til at benytte stregkodedata.

Hvis sammenligningslandene i mindre grad benytter stregkodedata end Danmark, er der en risiko for, at prisniveauet i sammenligningslandene overvurderes, da der ikke på samme måde som for Danmark korrigeres for varer, der sælges på tilbud. Dette vil isoleret set føre til, at de udenlandske priser på fødevarer fremstår højere end de reelt er.

De velstandskorrigerede nettopriser er samlet set faldet fra 2016 frem til 2020, jf. figur 6. De dækker over, at de velstandskorrigerede priser på varer er faldet betydeligt i denne periode, mens den relative pris på tjenester har været stort set uændret. Faldet i varepriserne kan i betydeligt omfang tilskrives ændringen i metoden til opgørelsen af priser, jf. boks 3.

Figur 6. Udvikling i de velstandskorrigerede nettopriser

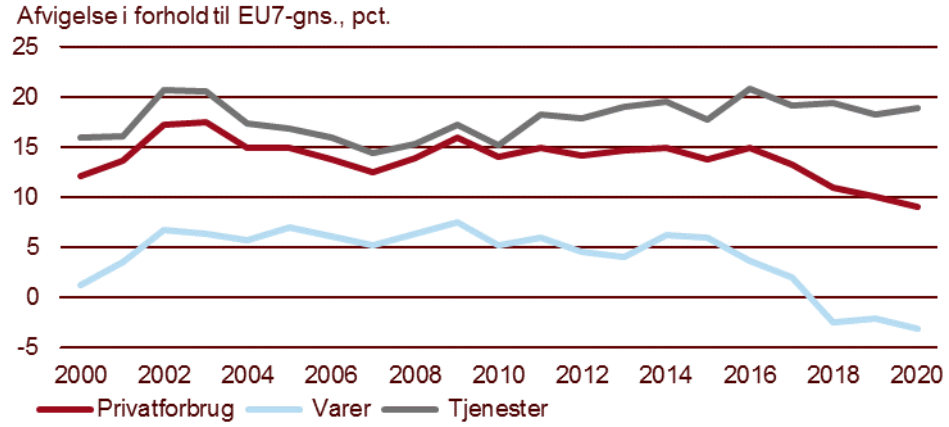

Kilde: Eurostat og OECD

I den skærpede overvågning af priserne har der været særligt fokus på prisudviklingen på fødevarer samt prisudviklingen på energi. I det følgende gengives de væsentligste resultater fra disse to områder.

2. Fødevarer herunder særligt smør

Fødevareprisindekset har i en lang periode udviklet sig nogenlunde ens i Danmark og sammenligningslandene, jf. figur 7.

Priserne på fødevarer er steget kraftigt igennem 2022, bl.a. påvirket af stigende råvarepriser. Frem til og med august steg fødevarepriserne desuden noget mere i Danmark end i sammenligningslandene. Den tendens er imidlertid nu vendt, idet de danske priser stabiliseredes i sidste del af året.

Samlet steg fødevarepriserne med 14 pct. fra starten af året frem til august 2022, hvilket er lidt mere end i sammenligningslandene, hvor stigningen var på 12 pct. For hele året (december 2021 til december 2022) steg fødevarepriserne i Danmark med 16 pct., mens stigningen for sammenligningslandene var 19 pct.

Figur 7. Prisudvikling på fødevarer i Danmark og sammenligningslande

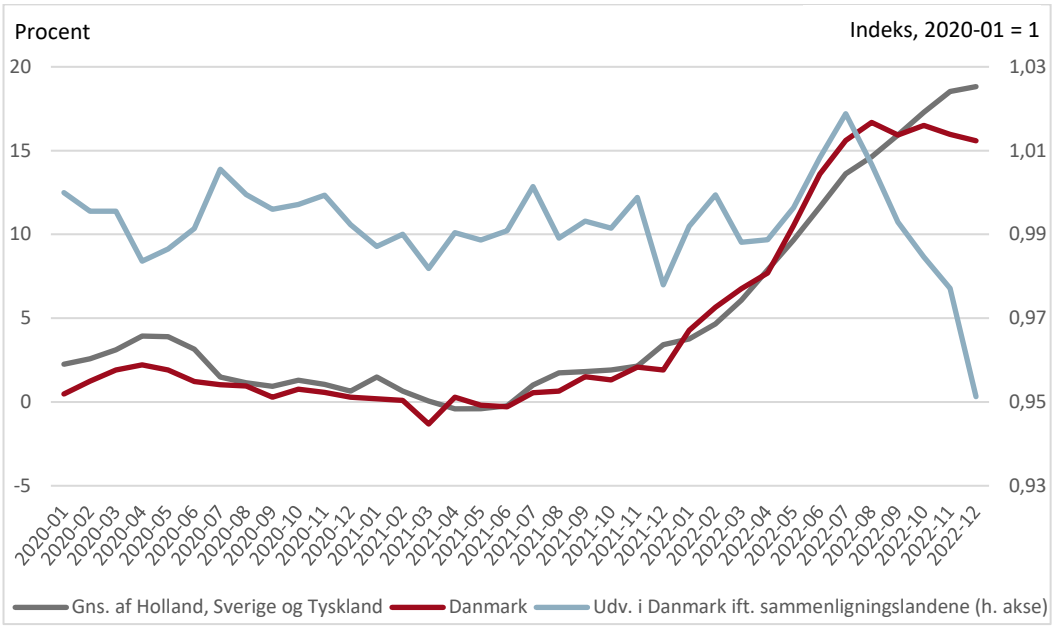

Kilde: Eurostat og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger
Note: Den blå linje viser udviklingen i Danmark i forhold til den gennemsnitlige udvikling i sammenlignings-landene. Det vil sige, at når kurven stiger, er udviklingen hurtigere i Danmark end i sammenligningslandene, mens den er langsommere, når kurven falder. Sammenligningslandene er valgt, da de ligger relativt tæt på Danmark og er nogenlunde sammenlignelige fsva. fx velstand.

De fleste forbrugsgrupper er steget nogenlunde som i sammenlignings-landene, når man ser på den gennemsnitlige årlige udvikling i procent for oktober-december, jf. figur 8. Der er dog også varegrupper, som er steget mere i Danmark, som eksempelvis tørrede og forarbejdede grøntsager, mens andre varegrupper, som eksempelvis tørrede, røgede eller saltede fisk og skaldyr og ost, er steget mindre i Danmark. Prisen på smør er ste-get i stort set samme omfang i Danmark og i sammenligningslandene.

Figur 8. Gennemsnitlig årlig vækst i procent, glidende gennemsnit oktober-december 2021-2022

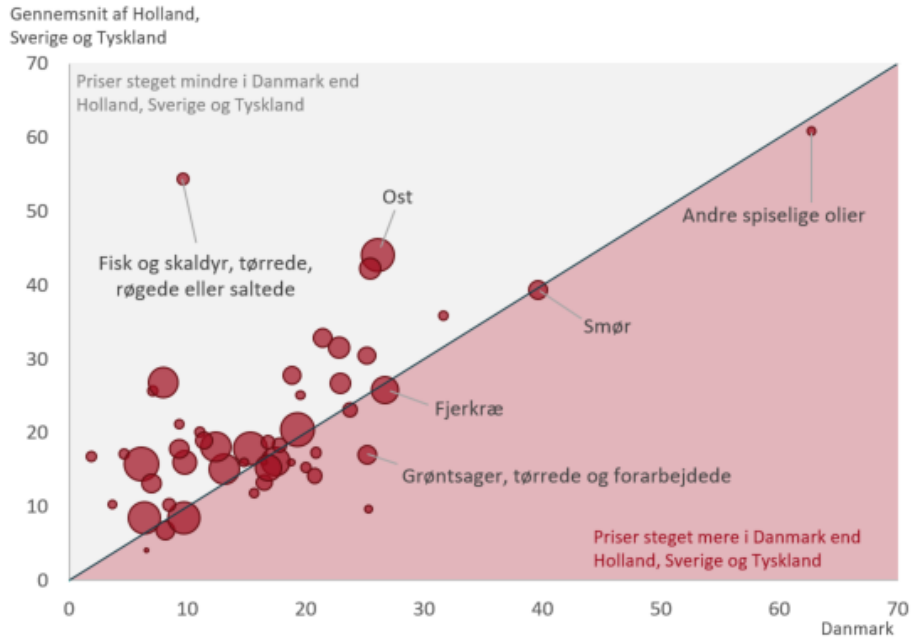

Kilde: Eurostat og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger
Note: Størrelsen på boblerne indikerer den pågældende forbrugsgruppes forbrugsvægt. Sammenligningslandene er valgt, da de enten er relativt tæt på Danmark eller nogenlunde samme størrelse.

Bruttoavancerne er faldet i fødevareindustrien, engroshandel med fødevarer samt detailhandlen, mens den er steget en smule for primære fødevareerhverv, jf. figur 9.

Figur 9. Bruttoavancer i værdikæden for fødevarer

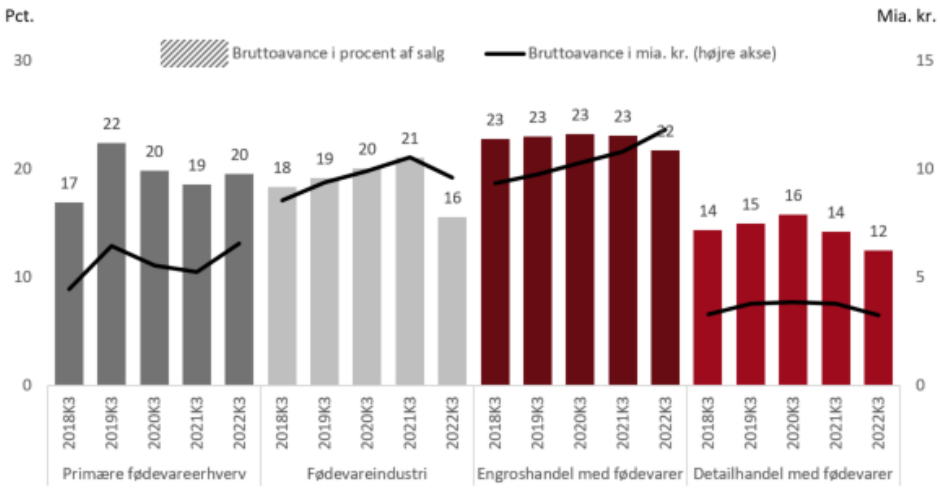

Kilde: Danmarks Statistik FIKS33 og FIKS44 samt Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger

Det er ikke første gang, at prisen på fødevarer er steget betydeligt i Danmark. Det kan derfor give mening at se på, om tidligere stigninger i fødevarepriserne har givet anledning til stigende overskudsgrader i supermarkederne og de led i værdikæden, som producerer fødevarer.

Der er ikke en systematisk tendens til, at *supermarkeder* mv. får højere overskud i de år, hvor fødevarepriserne stiger relativt meget ift. prisen på andre produkter, jf. figur 10[12]. I 2007-08, hvor inflationen for fødevarer var relativt høj, var der således ingen ændring i overskudsgraden for supermarkeder. I 2012 steg fødevarepriserne også ganske meget relativt til andre priser, men her faldt overskudsgraden for supermarkeder. Prisstigningerne på fødevarer var også relativt høje i 2017 (og i mindre grad i 2019). I disse år var der en tendens til, at overskudsgraden for supermarkeder også steg.

For de *fødevareproducerende* erhverv under et er der heller ikke fundet en systematisk tendens til, at overskuddet stiger når fødevarepriserne forøges.

Figur 10. Relative prisstigninger på fødevarer og ændringer i overskudsgraden for supermarkeder

Kilde: Danmarks Statistik og forskerdatabasen
Anm.: Den relative prisændring er opgjort som stigningen i fødevarepriserne relativt til stigningen i det samlede forbrugerprisindeks

[12] Dette bekræftes af en korrelationskoefficient på -0,08.

2.1 Smør

Prisudviklingen på smør i Danmark og sammenligningslandene følges nogenlunde ad over tid, men udviklingen i Danmark er noget mere præget af sæsonudsving, jf. figur 11. I Danmark falder prisen fx typisk en del i december måned.

Prisen på smør steg meget kraftigt i Danmark den første halvdel af 2022 – også væsentligt mere end i sammenligningslandene. Sidst i 2022 er de danske priser imidlertid faldet kraftigt igen, mens prisen i sammenligningslandene har været mere stabil.

Figur 11. Prisudviklingen på smør i Danmark og sammenligningslandene

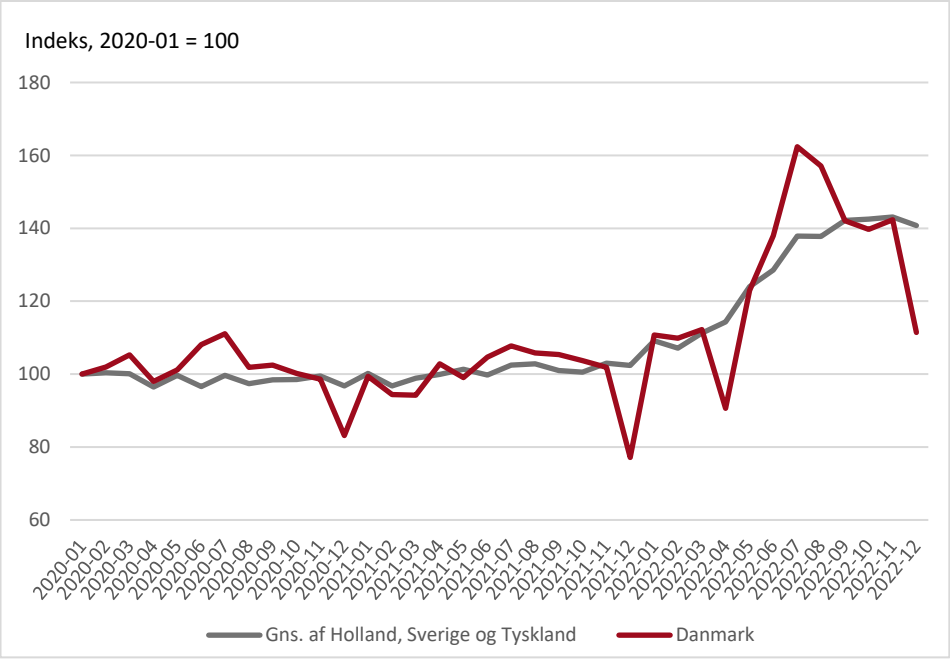

Kilde: Eurostat

Produktion og salg af smør sker i en samlet værdikæde, som består af landbrug, mejerier og engros/detailhandel. Bruttoavancerne i detailhandlen, hvor der sælges mejeriprodukter, har været faldende[13], jf. figur 12. Det samme gælder for engroshandel med mejeriprodukter og æg. Bruttoavancen for mejeri er stort set konstant, mens den for avl af malkekvæg er steget. Stigningen i bruttoavancen for avl af malkekvæg skal ses i lyset af, at en betydelig del af de produkter, der sælges i den sektor, sælges til verdensmarkedspriser.

[13] Detailhandel, hvor der sælges mejeriprodukter, består af "Supermarkeder", "Discountforretninger" og "Detailhandel med dagligvarer via internet".

Figur 12. Udviklingen i bruttoavancer for værdikæden for mejeri

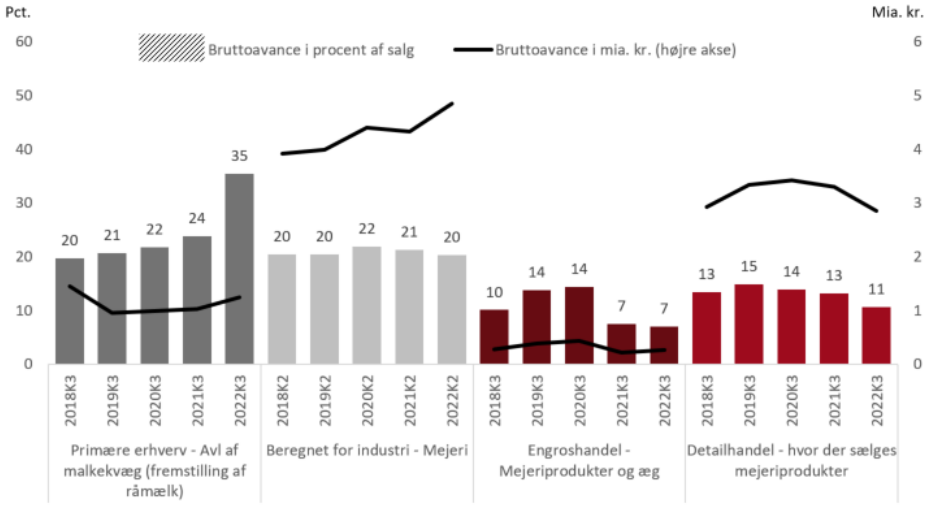

Kilde: Danmarks Statistik FIKS44, Arlas halvårsregnskab og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger.
Note: Som approksimation for bruttoavancen for mejeriindustrien er tal fra Arlas halvårsregnskab anvendt, hvorfor det er K2-tal. Det skyldes, at Danmarks Statistik grundet diskretionshensyn ikke offentliggør data for mejeriindustrien. Bruttoavancen beregnes ved at fratrække produktionsomkostningerne fra omsætningen. Produktionsomkostningerne indeholder bl.a. køb af råmælk, og udgifter til energi og løn i forbindelse med produktionen. Produktionsomkostningerne indeholder bl.a. ikke omkostninger til distribution og salg. Det betyder, at bruttoavancen er beregnet på en lidt anden måde. Da data kommer fra Arlas halvårsregnskab, er figuren ikke opdateret til tredje kvartal.

Det er ikke muligt med offentligt tilgængelige data at komme helt tæt på bruttoavancen på smør i de forskellige led i værdikæden. Således vil kategorien 'primære erhverv – avl af malkekvæg' og mejerier producere andre produkter baseret på råmælk end smør. For engroshandel og detailhandel vil der ligeledes indgå en række andre produkter end smør i den beregnede bruttoavance.

3. Energi herunder særligt naturgas

Det samlede prisindeks for energi i Danmark har udviklet sig nogenlunde på samme måde som i sammenligningslandene, jf. figur 13. Det samlede indeks dækker over elektricitet, natur- og bygas, benzin, diesel, smøremidler, fjernvarme mv., flydende brændsel, flydende kulbrinter og andet fast brændsel.

Figur 13. Prisudviklingen for energi i Danmark og sammenligningslandene

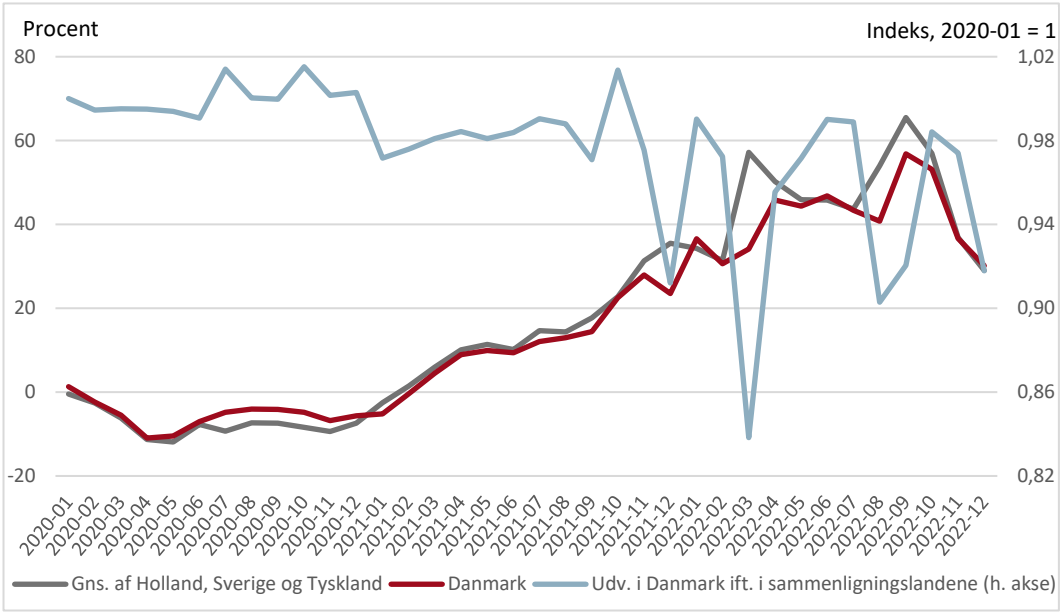

Kilde: Eurostat og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger
Note: Den blå linje viser udviklingen i Danmark i forhold til den gennemsnitlige udvikling i sammenlignings-landene. Det vil sige, at når kurven stiger, er udviklingen hurtigere i Danmark end i sammenligningslandene, mens den er langsommere, når kurven falder. Sammenligningslandene er valgt, da de ligger relativt tæt på Danmark og er nogenlunde sammenlignelige fsva. fx velstand.

Der er betydelig variation i prisudviklingen for de produktgrupper, som indgår i det overordnede indeks for energi. For de fleste produkter har prisudviklingen i Danmark og sammenligningslandene været ret ens, jf. figur 14. Der er dog også varegrupper, som er steget mere i Danmark i den pågældende periode, som eksempelvis elektricitet og natur- og bygas.

Figur 14. Gennemsnitlig årlig vækst i procent, glidende gennemsnit oktober-december 2021-2022

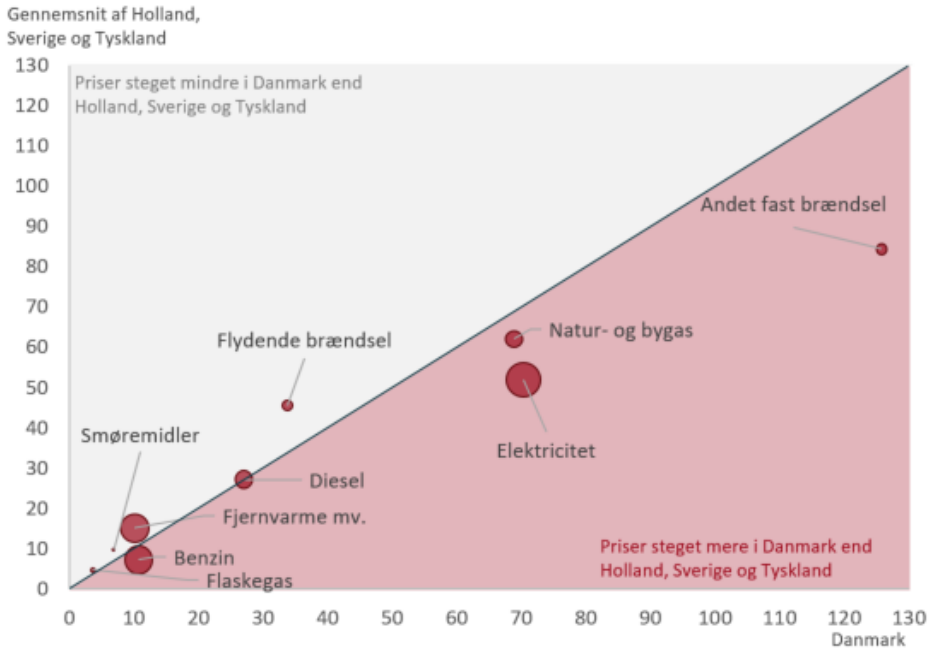

Kilde: Eurostat og Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens egne beregninger
Note: Størrelsen på boblerne indikerer den pågældende forbrugsgruppes forbrugsvægt. Sammenligningslandene er valgt, da de enten er relativt tæt på Danmark eller nogenlunde samme størrelse.

3.1 Naturgas

Frem til og med oktober 2022 steg prisen på natur- og bygas betydeligt mere i Danmark end i sammenligningslandene. Siden er priserne i Danmark faldet tilbage igen.

Merstigningen i Danmark frem til og med oktober var primært drevet af, at de opgjorte priser for Sverige slet ikke steg, mens priserne i Tyskland også synes at være steget lidt mindre end i Danmark.

Prisudviklingen er påvirket af, at der i landene anvendes forskellige metoder til at opgøre priserne. Herunder er det særligt relevant, hvor udbredte kontrakter med faste priser er, og hvordan hhv. faste kontrakter og løbende kontrakter håndteres i de enkelte landes statistikkontorer[14].

I Danmark beregnes prisen på gas udelukkende på baggrund af kontrakter med variable priser. Det kan føre til, at prisudviklingen for Danmark

[14] For at afdække nærmere, hvad der driver prisforskellene, er der sendt spørgsmål til statistikkontorerne i Danmark, Holland, Tyskland og Sverige.

overvurderes i perioder med kraftige prisstigninger, da der ikke tages højde for, at nogle forbrugere reelt ikke oplever prisstigningerne, da de har kontrakter, hvor prisen er låst fast for en periode.

For Sverige er det oplyst, at forbrugsgruppen natur- og bygas stort set kun indeholder gas til madlavning (dvs. bygas) og ikke gas til opvarmning, så posten udgør en meget lille del af det samlede forbrug. Endvidere er det oplyst, at prisen på bygas i Sverige typisk er månedlige faste priser, hvor forbrugerne betaler det samme uafhængigt af forbrug. Holland har oplyst, at den opgjorte pris både tager højde for fastpriskontrakter og kontrakter med løbende priser. Som følge af de kraftige stigninger i naturgasprisen har der i en periode ikke været udbudt fastpriskontrakter i Holland, hvorfor disse er blevet imputeret. Tyskland har oplyst, at de i opgørelsen af naturgasprisen også tager højde for fastpriskontrakter.

Samlet set peger dette på, at der er betydelige metodemæssige forskelle på tværs af landene i opgørelsen af naturgaspriserne. Disse forskelle medfører, at den danske prisudvikling i den pågældende periode overvurderes i forhold til sammenligningslandene.

Udviklingen i den pris, forbrugerne betaler for naturgas hos to af de største udbydere i Danmark og Sverige, har været meget parallel, jf. figur 15. Dette understøtter, at den observerede merprisstigning på naturgas i Danmark formentlig ikke kan tages som udtryk for den generelle prisudvikling, men nærmere er drevet at metodemæssige forskelle i Eurostats opgørelse.

Figur 15. Årlige prisstigninger på naturgas

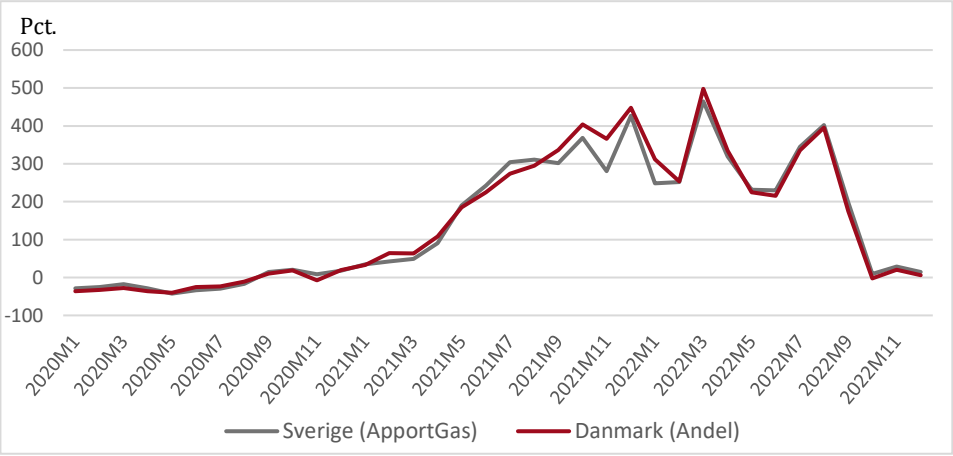

Kilde: ApportGas og Andel